

Organizovanie festivalov vysokoškolských divadelných súborov

Eva Kušnírová

1. Situácia amatérskeho umenia na pôde vysokých škôl po roku 1989 sa rapídne líši od situácie pred spomínaného dátumu. Je to spôsobené odlišnou historicko-spoločenskou situáciou po tzv. „nežnej revolúcii“ v r. 1989. Vzťahuje sa to na amatérske umenie v širokom zmysle slova (napríklad pokles počtu speváckych telies, folklórnych tanečných skupín na vysokých školách) a ešte viac alternatívnych divadiel, ktoré na pôde vysokých škôl zápasia o svoju holú existenciu s veľkými ťažkosťami.

V období socializmu, presnejšie v čase „perestrojky“, existovalo na Slovensku široké zázemie študentských vysokoškolských súborov. Charakteristickou bola situácia, že sa na Akademický Prešov (AP) dostávali iba tí najlepší, teda víťazi oblastných kôl festivalu, ktoré sa uskutočnili vo vtedajších krajoch (východoslovenský, stredoslovenský, západoslovenský a Bratislava ako samostatné vysokoškolské centrum). Bol to dôsledok viacročného systematického úsilia predovšetkým mládežníckych organizácií ako napríklad Vysokoškolské ústredie SZM či Ministerstvo školstva. V spomínanom období tvorilo zázemie týchto súborov 25 – 30 vysokoškolských amatérskych súborov,¹ v niektorých rokoch to bolo o čosi menej. Tie sa prezentovali pestrou žánrovou paletou svojej činnosti od malých javiskových foriem cez divadla poézie, predstavenia činoherného charakteru, poetické hry a textepíly, ale aj nie vždy umelecky vyzreté „klasické“ divadelné predstavenia interpretačne overených dramatických textov. Po roku 1989 sa prudko zmenila materiálna báza súborov, viaceré špičkové divadelné telesá stratili divadelný priestor (napríklad klubového charakteru), ktorý tvoril bázový priestor ich činnosti. Možno by mohla

¹ Horák, K.: Konštanty a premeny divadla alternatívneho typu na Slovensku. In: Horák, K. – Gbúr, J.: Kontexty alternatívneho divadla I. Prešov: Filozofická fakulta PU, 2003, s. 32.

vyznieť paradoxne úvaha, že situácia tohto typu divadla za socializmu bola na pozadí komplexu komunistickej výchovy vysokoškolačka oveľa priaznivejšia ako v prítomnosti a že napríklad alternatívne divadlo vysokoškolského typu bolo v jednotlivostiach ideologickými inštitúciami, vrátane dekanátov fakúlt, tolerované.

2. Hoci signalizujeme, že sa mení ekonomické zázemie súborov i vysokých škôl, treba dodať, že sa mení zrejme aj psychika vysokoškolačka, ktorý je ochotný a dokáže kontinuálne vytvárať stále v nových a ďalších variáciách umelecké, napríklad divadelné hodnoty. Z tohto hľadiska sú stabilnými centrami vysokoškolskej umeleckej tvorivosti nitrianske vysoké školy, banskobystrické humanitne orientované fakulty, v súčasnosti pribudli ružomerskí vysokoškolačci a už stabilne prešovskí študenti. Bývalé súbory z Trnavy a Žiliny zanikli a nedarí sa vyvolať opäť aktívny pohyb na týchto voľakedy aktívnych akademických fórach.

3. Štruktúra AP sa výrazne v porovnaní s rokmi 1965 – 1985 zmenila. Novým znakom podujatia je stabilná účasť zahraničných súborov, ktoré boli v minulosti na tomto festivale popoluškou. Retrospektívny pohľad potvrdzuje, že za ostatných 17 rokov tu hosťovali napríklad súbory, akými sú: *Bile divadlo*, Česká republika (2002); *Dno*, Česká republika (2003); *Pobreteatro*, Španielsko (2006); *Divadlo v 7 a pül*, Česká republika (2006); *Equaldoubt Theatre*, Veľká Británia (2006). Evidentný je však pravidelný kontakt AP s kontextom poľských alternatívnych divadiel: *Cogitatur* (2003), *Teatr realisticzny* (2005), *Krzyk* (2006), *Cieszyńskie Studio Teatralne* (2003, 2004, 2006), *Scena Plastyczna* Lublin (2007), *Porywacze Cial* Poznań (2007).

3.1 Na rozdiel od minulosti je v prítomnom čase stabilným a súčasne ťažiskovým priestorom festivalu Divadlo Alexandra Duchoviča v Prešove. V minulosti ním bol prešovský Odborový dom kultúry.²

Výrazne sa posilnila programová časť tvorivých dielní, na ktorých participujú poprední slovenskí divadelní tvorcovia, počnúc choreografmi, divadelnými režisérmi, scénografmi, hercami, performermi, ale aj divadelnými pedagógmi či divadelnými teoretikmi i praktikmi.

² Niekdajšie DK ROH.

Stačí vymenovať niektorých z nich: Miroslav Kasprzyk, Dagmar Inštitorisová, Juraj Letenay, Michal Babiak, Ondrej Šoth, Patrik Lančarič, Valentín Kozmenko-Delinde a pod. Na AP tiež hosťovali ako vedúci tvorivých dielní aj zahraniční tvorcovia, akými boli napríklad Jana Pilátová, enfant terrible českej alternatívnej scény,³ alebo Lech Raczak, legenda poľskej alternatívnej divadelnej kultúry druhej polovice 20. storočia a umelecký vedúci špičkového alternatívneho poľského divadla Teatr ósmego dnia z Poznane.⁴

Vo viacerých divadelných workshopoch pôsobili ako ich vedúci bývalí účastníci AP alebo členovia súborov, ktorí kedysi účinkovali na tomto, dnes už v podstate medzinárodnom festivale, čo prináša svoj osobitný význam. Divadelní tvorcovia, akými boli a sú aj v súčasnosti Ľubomír Šárik, Ivan Barla, Lucia Tarbajovská, Marianna Ošková a mnohí ďalší, v rámci podujatia vytvárajú zvláštny druh tradície, ich vklady do tvorivého procesu prekračujú hranice ich skúsenosti s divadlom svojej mladosti, tvorivé dielne obohacujú o nové skúsenosti nadobudnuté vo svojej profesionálnej odbornej či umeleckej praxi. Pochopiteľné je, že účastníci spomínaných dielní pracujú na stanovenej téme počas niekoľkých dní a na záver festivalu prezentujú pre auditórium výsledok svojej práce.

3.2 Popoluškou na AP nie sú ani workshopy, ktoré realizovali jeho bývalí účastníci z neprešovských fakúlt pracujúci na niektorých slovenských vysokých školách už ako doktorandi alebo vysokoškolskí učitelia, pričom vo svojom mimoškolskom pôsobení pracujú v alternatívnom divadle, tvorivé dielne neraz patria k stabilným formám ich práce a ich výsledky prezentujú na svojom fakultnom fóre a v prípade ich umeleckej podnetnosti dostávajú priestor aj na AP. Napríklad Miroslav Ballay z Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, ktorý sa viackrát ako herec a súčasne i režisér nitrianskych vysokoškolských divadiel zúčastnil na tomto fóre, v roku 2006 už ako vysokoškolský učiteľ priviedol na AP skupinu svojich študentov, s ktorými uskutočnil workshop S. Kane *Očistení (fragmenty)* a uviedol ho na 40. ročníku AP v 2. vlne 14. 11. 2006.

³ Braun, K.: Druhá divadelní reforma? 1. vyd. Praha – Brno: Divadelní ústav – JAMU, 1993. 178 s.

⁴ Semil, M. – Wysińska, E.: Slovník světového divadla. 1945 – 1990. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 1998, s. 443.

4. Z hľadiska ekonomického je hlavným gestorom AP Rektorát PU Prešov, ktorý je dotovaný Ministerstvom školstva SR, pričom výška tejto dotácie nebýva stabilná, čo neraz komplikuje organizátorom AP situáciu pri organizovaní podujatia. Vzhľadom na pomerne vysokú finančnú náročnosť prenájmu divadelných priestorov v Prešove, vysoké náklady na cestovné, na ubytovanie i stravovanie sa musí rozsah i kvalita plánovaného festivalu podriaďovať týmto činiteľom. Napríklad pozvanie zahraničných súborov a ich umelecké pôsobenie na festivale s veľkým predstihom je pomerne akútny problém. Podobne aj plánovanie podujatia na viac dní spôsobuje organizátorom ťažkosti: nie zanedbateľný je totiž fakt, že pred rokom 1989 mali prešovskí vysokoškooláci počas trojdňového trvania festivalu dekan'ské alebo rektorské voľno, a tak sa súťažilo vo vlastnej literárnej tvorbe, umeleckom prednese a v študentských divadlách nonstop od rána do noci. Po roku 1989 prebieha podujatie od podvečerných hodín do neskorej noci, študenti sa na ňom zúčastňujú aj počas vyučovania iba po dohode s vyučujúcim, ktorý ich môže, no aj nemusí z vyučovania uvoľniť.

4.1 Z prevádzkového hľadiska vyznie paradoxne naše konštatovanie: súčasný stav divadelných priestorov je pre festival alternatívneho typu dosť nevyhovujúci. S veľkými problémami sa hľadá vhodný divadelný priestor na arénové divadelné predstavenia. Experimentálna sála DJZ i Estrádna sála ODK síce umožňujú vytvoriť arénovitý typ javiska i hľadiska, no v prvom prípade robí ťažkosti jeho výška, v druhom prípade nevyhovujúci svetelný park a potreba stavať arénovité hľadisko z praktikáblou. Napríklad práve pre tieto problémy nemohlo odohrať košické štúdio Jorik⁵ inscenáciu Daria Fo.

5. Retrospektívny pohľad na organizačno-technické problémy AP dokumentuje, že toto podujatie prešlo výraznými metamorfózami. Je to vzhľadom na uplynulých 40 rokov logické. Finančné podmienky podujatia sa neraz menili, nie sú stabilné, no mnoho spomínaných problémov súvisiacich s realizáciou programu neohrozilo základné poslanie a funkciu tohto podujatia – teda poskytnutie realizačného priestoru pre mladé talenty počas ich vysokoškolského štúdia. AP má stále svoju neopakovateľnú atmosféru. Tá sa zrejme líši od atmosféry spred 20 rokov, no každá nová generácia vysokoškoolákov sa iným

⁵ Súbor je súčasťou Bábkového divadla Košice.

spôsobom identifikuje so svetom a stále novým, „mladým“ spôsobom reflektuje svoju víziu sveta v presvedčení, že je ideálna, autentická, neopakovateľná, pretože je – v prezentovanej umeleckej podobe – jej výtvorom.

Literatúra:

- BRAUN, K.: *Druhá divadelní reforma?* 1. vyd. Praha – Brno: Divadelní ústav – JAMU, 1993. 178 s.
- HORÁK, K.: *Konštanty a premeny divadla alternatívneho typu na Slovensku.* In: K. Horák – J. Gbúr *Kontexty alternatívneho divadla I.* Prešov: Filozofická fakulta PU, 2003.
- SEMIL, M. – WYSIŇSKA, E.: *Slovník světového divadla. 1945 – 1990.* 1. vyd. Praha: Divadelný ústav, 1998.